

Uniwersytet Jagielloński
Wydział Studiów Międzynarodowych i Politycznych
Instytut Nauk Politycznych i Stosunków Międzynarodowych

mgr Wojciech Kasprowski

Ewolucja polityczna obozu solidarnościowego w latach 1989 - 2001

z perspektywy parlamentarnych kampanii wyborczych

– streszczenie pracy doktorskiej

Wybory parlamentarne z lat 1989 – 2001 były pierwszymi w Polsce po drugiej wojnie światowej elekcjami uwzględniającymi atrybuty demokratycznego głosowania a ich rezultaty w sposób charakterystyczny odzwierciedlały przekrój polityczny społeczeństwa. Kampanie wyborcze dotyczyły istotnych dla narodu spraw, chociaż nierzadko poszczególne komitety bardziej eksponowały problemy dotyczące jedynie konkretnej (wąskiej) grupy wyborców.

Wiodącą rolę w polskiej polityce tego okresu odgrywał obóz solidarnościowy. Identyfikowane z nim ugrupowania oraz tworzący je politycy, poprzez swoją działalność, determinowali rozwój polskiej sceny politycznej, wywierając ogromny wpływ na kształtowanie się systemu politycznego. Konstruowano zręby ustroju III Rzeczypospolitej przywracając, niezależnemu już państwu, właściwy charakter dużego europejskiego kraju o wielowiekowej tradycji.

Celem rozprawy jest zaprezentowanie dynamiki ewolucji podmiotu politycznego, definiowanego jako obóz solidarnościowy, postrzeganej poprzez kampanie wyborcze do Sejmu i Senatu. W szczególności zaś ukazanie, w jakim zakresie ugrupowania, zaliczone do tegoż obozu, znalazły skuteczne metody prowadzące do sukcesu wyborczego, a także tego, co walnie przyczyniło się do ich porażek i jaki miało to wpływ na potencjał polityczny całego obozu w przyjętym okresie. Wiodącym problemem badawczym rozprawy pozostaje zatem aktywność wyborcza ugrupowań solidarnościowych i analiza wynikających z niej skutków.

Autor podejmuje się wykazania prawdziwości hipotezy, stanowiącej, że czynnikiem korzystnym dla funkcjonowania obozu solidarnościowego po 1989 roku było wykreowanie ograniczonego pluralizmu wewnętrznego, negatywnym natomiast taktyka utrzymywania zarówno sztucznej jedności, jak i zbytniego rozproszenia. Stąd też rozwiązaniem pożądanym

i wzmacniającym potencjał obozu w latach 1989 - 2001 był podział na dwa (i jedynie dwa) ugrupowania polityczne o charakterze wyborczym. Innymi słowy, funkcjonowanie dwóch ugrupowań (centrowego, bądź centrolewicowego oraz centroprawicowego) o silnym potencjale politycznym stanowiło koncepcję optymalną.

Zakres badań obejmuje dodatkowo szereg problemów szczegółowych, dotyczących: skuteczności strategii wyborczych ugrupowań solidarnościowych; zakresu rywalizacji wewnątrz obozu solidarnościowego; postawy względem ugrupowań będących reprezentantami innych opcji politycznych; wpływu tegoż obozu na kształtowanie się polskiej sceny politycznej oraz systemu wyborczego; skutków bezpośredniego zaangażowania politycznego (wyborczego) NSZZ „Solidarność”; odzwierciedlenia nastrojów i sympatii wyborczych elektoratu.

Ramy chronologiczne wyznaczają lata 1989 – 2001. Analizie poddano zatem pięć przeprowadzonych wówczas elekcji parlamentarnych. Początkiem okresu badań są wybory kontraktowe z roku 1989 - jako pierwsze wybory parlamentarne, w których udział wzięli przedstawiciele NSZZ „Solidarność”. Rok 2001 stanowi natomiast kres aktywności wyborczej związku. Wynik tej elekcji spowodował de facto zakończenie działalności obozu solidarnościowego na polskiej scenie politycznej, rozpoczynając jednocześnie kolejny okres - nowoczesnych, skonsolidowanych ugrupowań posolidarnościowych. Obydwie daty pełnią rolę swoistej klamry, spinającej obszar czasowy aktywności na polskiej scenie politycznej ugrupowań sklasyfikowanych jako reprezentanci obozu solidarnościowego.

Przyjęty okres 1989 – 2001 r. to kształtowanie się zrębów polskiej demokracji parlamentarnej. W następstwie wolności wyborów oraz pluralizmu politycznego formułowaly się i podejmowały działalność rozmaite partie polityczne, w tym odwołujące się do dziedzictwa „Solidarności”. Zwarty i jednolity w schyłkowym okresie PRL-u obóz solidarnościowy ulegał systematycznej i trwałej dekompozycji, w następstwie czego w kolejnych elekcjach uczestniczyły coraz to nowe ugrupowania, wyrosłe na bazie tego ruchu politycznego. Dokonująca się transformacja ustrojowa dodatkowo stymulowała zmienność i niestabilność zarówno sceny politycznej, jak też systemu wyborczego.

W poszczególnych etapach pracy badawczej autor stosuje metodę analizy informacji źródłowych oraz analizy treści (zawartości). Następnie, dla właściwego zaprezentowania przebiegu i charakteru kolejnych kampanii wyborczych, wyodrębnienia ich skutków oraz wykazania podobieństw i różnic cechujących poszczególne ugrupowania i komitety, wykorzystuje metodę porównawczą. Poddane głębokiej analizie kampanie wyborcze do

Sejmu i Senatu ujęte zostały w charakterze preparatu badawczego, mającego zobrazować zmiany zachodzące wewnątrz obiektu badań (obozu solidarnościowego). W tym zakresie autor posługuje się również metodą analizy sytuacyjnej, czyli analizą momentu wyborczego (kampanii) jako zdarzenia politycznego.

W rozdziale pierwszym przedstawiono najważniejsze wydarzenia związane z powstaniem i działalnością NSZZ „Solidarność”, od roku 1980 do rozpoczęcia kampanii wyborczej w roku 1989, na tle uwarunkowań politycznych w Polsce (funkcjonowanie związku w obliczu komunistycznej dyktatury) oraz w kontekście sytuacji międzynarodowej (zimna wojna). Szereg odniesień do wydarzeń bezpośrednio poprzedzających przełomowy rok 1989 można bowiem odnaleźć w przedmiotowych kampaniach wyborczych. Dodatkowo, tytułem wprowadzenia do tematyki rozprawy, opracowano krótką charakterystykę wyborów parlamentarnych po przemianach politycznych 1989 r.

Rozdziały: drugi i trzeci, szczegółowo prezentują działania i strategie ugrupowań obozu solidarnościowego w odniesieniu do kolejnych pięciu kampanii parlamentarnych, w latach 1989 – 2001. Zawierają także informacje dotyczące ówczesnej sytuacji politycznej oraz omówienie wyników wyborów. Część uwagi skupiono na kwestii zmieniających się uwarunkowań prawnych dotyczących przeprowadzania elekcji.

Zakresem czasowym rozdział drugi obejmuje lata 1989 – 1993 - okres rozwarstwienia obozu solidarnościowego (charakteryzujący się swoistym zdominowaniem sceny politycznej przez liczne ugrupowania z nim identyfikowane). W oparciu o programowe dokumenty wyborcze, wspomagane relacjami uczestników wydarzeń, autor prezentuje charakterystykę komitetów wyborczych obozu oraz zastosowane przez nie strategie w kampaniach z lat 1989, 1991 i 1993 (od uzyskania parlamentarnej reprezentacji do jej znaczącej utraty).

Trzeci rozdział dotyczy natomiast okresu ponownej konsolidacji obozu solidarnościowego (zakończony jednakże jego faktyczną eliminacją ze sceny politycznej). W tej części rozprawy autor analizuje strategie wyborcze solidarnościowych komitetów w latach 1997 - 2001 (drugi okres sprawowania rządów) oraz komitetów posolidarnościowych w roku 2001. Podejmuje próbę zobrazowania skuteczności metod wyborczych ugrupowań przystępujących do rywalizacji z pozycji jednoznacznie defensywnych (często pozaparlamentarnych) w początkach omawianego czterolecia oraz błędnych założeń politycznych i konieczności przegrupowania sił u jego kresu.

Ostatni rozdział poświęcono analizie skutków działań i metod wyborczych obozu solidarnościowego. Autor prezentuje dynamikę ewolucji jego potencjału politycznego

w zdefiniowanym okresie. W ujęciu chronologicznym opisuje zmiany, jakie następowały w efekcie każdorazowej kampanii. Formułuje i omawia wnioski wynikające z podjętych badań. W szczególności (bazując na materiale przedstawionym w rozdziałach poprzednich) podejmuje próbę zobrazowania, w jaki sposób obóz solidarnościowy w ujęciu kompleksowym, determinował warunki polityczne w Polsce lat 1989 – 2001, z korzyścią dla własnego, zmieniającego się, potencjału. Jak pod wpływem jego działań kształtowała się scena polityczna i system polityczny w pierwszej dekadzie III Rzeczypospolitej.

W rozprawie szeroko wykorzystane zostały materiały źródłowe, w tym dokumenty ugrupowań politycznych: programy i broszury wyborcze, umowy koalicyjne komitetów, stenogramy posiedzeń i narad, wystąpienia liderów, listy kandydatów. Informacje te zgromadzono m.in. dzięki zbiorom Zespołu Dokumentacyjnego Archiwum Partii Politycznych ISP PAN. Dodatkowo przeprowadzono kwerendę w archiwum Instytutu Pamięci Narodowej pod kątem dokumentów dotyczących przebiegu kampanii i wyborów w roku 1989. Szczególną pozycję zajmują relacje czołowych polityków (uczestników wydarzeń), ich opinie i komentarze, dostępne w formie szerokich i drobiazgowych wywiadów publikowanych jako osobiste wspomnienia, bądź też narzędzie politycznej rywalizacji. Ponieważ zakres tematyczny dotyczy politycznych aspektów strategii wyborczych, mniejszą uwagę poświęcono technicznym elementom kampanii, jak reklama, czy public relations.

Kraków 2015